

Dette er en oversettelse av den fastsatte læreplanteksten. Læreplanen er fastsatt på Bokmål

Gusto 01.08.2006 rájes

Gusto 31.07.2021 rádjái

Utgått

Ulbmil

Biebmu ja borran lea deatalaš fysalaš, psykalaš ja sosiálalaš dearvvašvuhtii. Máhttu biebmodábiid, eallinvuogi ja dearvvašvuoda oktavuoda birra sáhtta unnidit álbmoga dearvvašvuodaerohusaid. Min biebmodábit speadjalastet sihke ovttaskas olbmo válljemiid, kultuvrralaš ovdanbuktimiid ja oskku, ja leat dainna lágiin oassin min identitehtas. Sámi árbevirolaš biebmoráhkadeami bokte sáhtta fievrredit árbemáhtu ođđa buolvvaide. Lassin Leahket diđolaš sámi, dáčča ja davviriikkalaš biepmuid ja vieruid, lea eamiálbmot- ja mánggakultuvrralaš servodagas deatalaš máhttit eará kultuvrraid árbevieruid birra. Dat sáhtta ovddidit olbmuidgaskasaš áddejumi ja earáid árvvusatnima.

Biebmogálvvuid lassánaneapmi, buktá stuorat gáibádusaid geavaheaddji gelbbolašvuhtii, vai máhtta diđolaččat válljet iežas dearvvašvuoda ja birrasektui. Biebmu ja dearvvašvuohafága galgá váikkuhit dasa ahte oahppit ohppet birget árgabeaivvis. Dasa lassin galgá fága veahkin ovdánahttit dáiddu válljet ja kritihkalaččat reflekeret biepmu ja borrama birra, ja movttiidahttit diđolaš válljemii ja dearvvašlaš eallinvuohkái. Biebmu ja dearvvašvuoha lea praktihkalaš fága man oahpahus galgá arvosmahttit ohppiid ráhkadit biepmu, ovdánahttit bargomovtta ja buriid bargodábiid, ja šaddat diđolaš geavaheaddjin, vai máhttet váldit ovddasvástádusa biepmu ja borrama ektui, sihke ruovttus, astoáiggis ja bargo- ja servodateallimis.

Biebmoráhkadeapmi ja dárjun ovttas earáiguin dahje earáide, lea mielde ovdánahttime ovddasmoraš-, ovttasbargo- ja ovttasdoaimandáiddu, ovddasvástádusdiđolašvuoda ja sosiála gealbbu. Biebmu ja dearvvašvuoha lea hutkan fága ja oahppi galgá beassat geahččaladdat ja ovdánahttit kritihkalaš árvvošteami biepmu ja borrama ektui. Dainna lágiin sáhttet oahppit viimmáskit atnit iežaset gelbbolašvuoda maid earasajis go skuvllas ja maid manjil eallimis.

Guoddevaš luonddu ávkástallan ja lagasbirrasa biebmoresurssaid geavaheami bokte besset oahppit oaidnit makkár riggodagat lagasbirrasis gávdnojit ja movt dain sáhtta ráhkadit buktagiid. Oahppit ožžot movtta hutkat ođđa biepmuid ja biebmobuvttademiid go besset geahččaladdat ja hutkat, máistit ja reflekeret fága addá buriid vejolašvuodaid ovttasbargat ruovttuin, báikkálaš biebmobuvttadeddjiiguin, biebmobearráigeahčuin ja skuvlla dearvvašvuodabálvalusain.

Fága váldoasisit

Fága lea juhkkuojuvvon váldoosiide maid leat hábmejuvvon gelbbolašvuodamihttomearit. Váldoasisit dievasmahttet nuppit nuppiid ja fertejit gehččojuvvot oktavuohan. Go olaha ulbmiliid ovttas oasis, de dat seammás ovdánahtta gelbbolašvuoda eará osiin.

Biebmu ja dearvvašvuoha fágas leat gelbbolašvuodamihttomearit vuodđoskuvlla 4., 7. ja 10. jahkeceahki manjil.

Bajilgovva váldoosiin:

Jahkeceahkki	Váldoasisit
1.- 10.	Biebmu ja eallinvuohki Biebmu ja geavaheapmi Biebmu ja kultuvra

Váldoasisit biebmui ja eallinvuohki lea ulbmil ovdánahttit gálgga ja movtta válljet dearvvašlaš eallinvuogi. Oktiiheivehit bibmosaččat buori borramuša dearvvašvuodaieiseváldiid ávžžuhusaid mielde dearvvašlaš biebmodoalu ektui lea deatleamos dán váldoasis. Das deattuhuvvo ahte biepmut leat iešguđetlágánat, lustolaččat ja njálgát. Biepmu, eallinvuogi ja dearvvašvuoda oktavuodaid birra lea deatalaš reflekeret.

Váldoasisit biebmui ja geavaheapmi lea sáhka oahpásnuvvat iešguđet biebmogálvvuide, gálvomerkemii ja buvttademiide ja movt olmmoš lea kritihkalaš ja ovddasvástideaddji geavaheaddji. Gálggaid ja movttiideami ovddideapmi deattuhuvvo, vai olmmoš máhtta válljet eallinvuogi mii vuhtiváldá olbmo ja birrasa. Váldoasisit deattuhuvvot vásihit luonddu ávkástallama ja reflekeret ekonomalaš ja dearvvašlaš árvvu birra dán barggus.. Váldoasisit guoskkaha maid ahte olmmoš galgá haddediđolaččat

gávppašit ja máhttit vurket biepmuid rivttes ládje. Dát guoská maiddái biebmoeconomijii. Váldooassái gullá fitnodeapmi hutkkálaš proseassan jurdaga rájes gitta válmmas buktagii.

Váldooasis biebmui ja kultuvra deattuhuvvojit vásáhusat árbevirolaš biepmuiguin sámi, dáčča ja davviriikkalaš kultuvrrain. Váldosuorgái gullet eará eamiálbmogiid, iešguđet kultuvrraid ja oskkuid biepmut ja boradandábit. Váldooassi fátmasta maid oahppat iešguđetlágán biebmoráhkadanvugiid. Sihke biepmu ráhkadeapmi ja ovdandivvun leat čadnon teknologijai ja designii.

Diibmolohku

Diibmolohku lea almmuhuvvon 60-minuvtta ovtadahkan.

MÁNÁIDCEAHKKI

1.-7. jahkecehkiin: 114 diimmu

NUORAIIDCEAHKKI

8.-10. jahkecehkiin: 85 diimmu

Vuođđogálggat

Vuođđogálggat leat integrerejuvvon gelbbolašvuođamihttomeriide gos dat leat mielde ovdánahttime fágagelbbolašvuođa ja leat maid oassin das. Biebmui ja dearvvašvuođafágas ipmirduvvojit vuođđogálggat ná:

Máhttit njálmmálaččat ja čálalaččat ovdanbuktit biebmui ja dearvvašvuohtafágas lea válddahit mágu, hája ja estetihka. Fágahivvodaga áddejupmi lea čadnon njálmmálaš ovdandivvumii ja čálalaš bargui. Boradandilliid oktavuodas lea gulahallan ságastallama bokte deatalaš. Njálmmálaš gálggat biebmui ja dearvvašvuohtafágas leat válddahit praktihkalaš váttisvuođaid ja sátnádit gažaldagaid, ákkastallat ja ságastallat ovttas earáiguin fágii gullelaš jurdagiid. Viežžat dieđuid dakkár surggiin fágas gos leat unnán čálalaš gáldut, mearkkaša geavahit njálmmálaš gálggaid. Čálalaš gálggat adnojit earet eará go čállá iežas bagadusaidda ja bargovugiid, bovdehusaid, go ráhkada govvosiid ja go árvvoštallá doaimmaid.

Máhttit lohkat lea biebmui ja dearvvašvuohtafágas guorahallat, dulkot ja reflekteret fágalaš teavsttaid, dađistaga ain váddáset teavsttaid. Galgá máhttit čohkket, veardádallat ja vuogáidat dieđuid bagadusaidda, geavahančilgehusain, gálvomearkkain, máidnosiin, diehtujuohkinávdnasiin ja eará áššeprosateavsttain ja daid kritihkalaččat árvvoštallat fága ulbmila vuođu.

Máhttit rehkenastit biebmui ja dearvvašvuohtafágas lea deatalaš praktihkalaš barggus bagadusaiguin. Máhttit rehkenastit leat maiddái deatalaš biepmus- ja energiijasidoalu árvvoštallamis ja gálvvuid hattiid buohtastahttimis.

Máhttit atnit digítála reaidduid biebmui ja dearvvašvuohtafágas rahpá vejolašvuođa dieđuid ohcamii, biepmussidoalu buohtastahttimii ja árvvoštallamii, ja fágalaš sisdoalu ovdandivvumii.

Gelbbolašvuođamihttomearit

Biebmui ja eallinvuohki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- ráhkadit sihkkaris biepmu
- heivehit ja ráhkadit iđitborramuša, skuvlaborramuša ja gaskaborramuša dearvvašvuođaeiseválddiid ávžžuhusaid mielde dearvvašlaš biebmodoalu ektui
- välljet dearvvašlaš biepmuid ja juhkosiid mat leat oassin dearvvašlaš biebmodoalus
- mihtidit ja vihkket go čuovvu bagadusaid ja go ráhkada biepmu
- čuovvut čorgatvuođanjuolggadusaid

Biebmu ja geavaheapmi

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- murjiid, šattuid, ruotnasiid ja eará biebmošattuid namaid, ja válddahit iešguđet iešvuođaid
- mitalit makkár buktagiid oazžut guolis, mearrabiepmus, šibihiin, bohccos ja eará fuođđuin
- dovdát álkis gálvomerkema
- mitalit movt dábáleamos biebmogálvvuid galgá vurkkodit ruovttus ja meahcis

Biebmu ja kultuvra

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- váikkuhit buori loaktimii borademiid oktavuodas ja ságastallat sihke sámi, dáčča ja eará kultuvrraid boradanvieruid birra
- dárjut biepmu ja ovttasbargat maŋgebargguin
- ráhkadit iežas niesteseahka, gávdnat buori gáfestallansaji, dahkat dola ja ráhkadit biepmu olgun ja meannudit dollagáttis
- plánet ja čađahit doaluid dahje čoagganemiid

Biebmu ja eallinvuohki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- ráhkadit sihkkaris biepmu ja biepmu mii lea bibmosa dáfus buorre, ja čilget makkár sadji iešguđet biebmogálvoavkkus lea biebmodoalus
- čilget movt biebmu doaibmá rupmaša energijagáldun ja huksenávnasin
- ságastallat dearvvašvuođaeiseválddiid dearvvašlaš biebmodoalu ávžžuhusaid birra ja buktit ovdamearkkaid biebmodoalu, dearvvašvuođa ja eallinvuogi oktavuodain
- gávdnat bagadusaid iešguđet gálđuin, maddái njálmmálaš gálđuin
- čuovvut bagadusaid
- digaštallat maid biebmosiikkarvuhta ja sihkkaris biebmu mearkkaša
- rehkenastima bokte stuoridit ja unnidit hivvodagaid bagadusain, geahččaladdat daid ja árvvoštallat bohtosa

Biebmu ja geavaheapmi

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- digaštallat buvttadieđuid ja máidnosiid iešguđet gálvvuide
- árvvoštallat, välljet ja gávppašit birasdiđolaččat
- čoaggit ja vurket murjiid, urtasiid ja eará šattuid ja árvvoštallat makkár ovdamunit leat ieš gilvit dahje viežžat luonddus
- hutkat, ráhkadit ja ovdandivvut muhtun buktaga

Biebmu ja kultuvra

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- ráhkadit sámi, dáčča ja davviriikkalaš kultuvrraid borramuša

- geavahit guoli ja luonddu šattuid biebmoráhkadeamis
- mitalit báikkálaš ja árbevirolaš vugiid birra movt geavahit ja vurkkodit luonddu biebmoriggodagaid
- ráhkadit iešguđet kultuvrraid biepmu ja buohtastahttit biebmo- ja boradanvieruid
- ráhkadit biepmu dolas ja válddahit biebmoráhkadan- ja boradanvieruid lávus

Biebmu ja eallinvuohki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- plánet ja ráhkadit iešguđetlágán sihkkaris, ja bibmosa dáfus buori biepmu ja čilget makkár biepmusávdnasat biebmogálvvuin leat
- digitála reaiduiguin meroštallat energiija- ja biepmussisdoalu borramušain ja juhkosiin ja atnit bohtosiid ávkin go ráhkada biepmu
- juohkit dieđuid earáide movt borrandábit sáhttet váikkuhit buozanvuodáide mat leat čadnon eallinvuohkái ja biebmodollui
- buohtastahttit iežasráhkadan biepmuid dearvvašvuodáiseválddiid biebmonavevumiid ektui
- árvvoštallat mediaid biebmodoallodieđuid ja máidnosiid

Biebmu ja geavaheapmi

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- plánet oastima, árvvoštallat ja välljet gálvvuid ehtalaš ja guoddevaš eavttuid vuodul
- ságaskuššat movt iešguđetlágán márkanfievrridanvuogit sáhttet váikkuhit geavaheddiid biebmogálvoválljemii
- ovdánahttit, buvttadit ja juohkit dieđuid buktagiid birra ja máinnustit muhtun buktaga

Biebmu ja kultuvra

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- ráhkadit biepmu šibihis, bohccos dahje fuođđus, guolis ja mearrabiepmus,
- geavahit doahpágiid mat gusket njuovvamii ja rihttemii, ja guoli čollemii ja filearastimii, ja válddahit movt ávkkástallat iešguđetlágán ruvjiid/osiid
- buohtastahttit sámi ja eará eamiálbmogiid biebmoárbvieruid ja reflekeret movt biebмокultuvrrat váikkuhit guđet guimmiideaset
- hutkat ja geahččaladdat ođđa borramušaid iešguđet biebмокultuvrrain iešguđetlágán eamiávdnasiiguin ja biebmoráhkadanvugiiguin
- plánet, ráhkadit ja dárjut borramuša iešguđetlágán sosiála oktavuodáide ja geavahit osiid iežas kultuvrras estehtalaš ovdanbuktinvuohkin
- válddahit árbevirolaš vugiid biepmuid sáltemis, goikadeamis ja suovastuhttimis

Árvvoštallan fágas

Loahppaárvvoštallama mearráduusat:

Oppalašárvosáni árvvoštallan

Jahkeceahkki	Ortnet
10. jahkeceahkis dahje dan ceahkis mas fága loahpahuvvo	Oahppit galget oažžut ovttá oppalašárvosáni.

Eksámen - oahppit

Jahkeceahkki	Ortnet
--------------	--------

10. jahkeceahkis dahje dan ceahkis mas fága loahpahuvo	Ohppiin ii leat eksámen.
--	--------------------------

Eksámen - privatisttat

Jahkeceahkki	Ortnet
10. jahkeceahkis dahje dan ceahkis mas fága loahpahuvo	Fágas ii leat privatistaortnet.

Árvvoštallama oppalaš mearrádusat leat oahpahu slága lánkaásahusas.